Μάθημα 4ο

Προφορική Ιστορία

Στο μάθημα αυτό θα ασχοληθούμε με:

- Την ανάλυση των δεδομένων της προφορικής μαρτυρίας/ιών
- Την ερμηνεία σε σχέση με άλλες διαθέσιμες πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, και στη σύνθεση ενός σχετικού κειμένου,

«Υπάρχει όμως και το ζήτημα της ερμηνείας, ίσως και το πιο δύσκολο, μετά τη διεξαγωγή της συνέντευξης. Προφορική ιστορία δεν είναι απλώς η παράθεση αποσπασμάτων ή και ολόκληρων συνεντεύξεων. Αυτές οι αποδόσεις του προφορικού λόγου των αφηγητών μας έχουν βεβαίως μια δικιά τους αξία, και όχι μικρή. Όμως εμείς σαν ιστορικοί – ή οι μαθητές σας σαν μαθητευόμενοι μάγοι – θα πρέπει πρώτον να διασταυρώσουν και να ελέγξουν την εγκυρότητα των πληροφοριών και στη συνέχεια να αποδείξουν γιατί αυτή η αφήγηση είναι σημαντική, γιατί ενδεχομένως αλλάζει την οπτική μας για ένα ιστορικό φαινόμενο. Μόνο έτσι η προφορική ιστορία μπορεί να ανοίξει καινούργιους δρόμους.»

Ομιλία της Ρίκι Βαν Μπούσχοτεν

https://www.pressenza.com/el/2020/02/proforiki-istoria-i-istoria-apo-ta-kato/?fbclid=IwAR0Y4800p69MqNuSDl_5yJbSvWtD4ZM860lnUjuYBUaN5aVY4YcSLvGorGA

- Μια μοναδική ευκαιρία να αξιοποιηθούν οι προφορικές μαρτυρίες μέσα από την ένταξη της ανάλυσης και ερμηνείας τους.
- Βοηθούν στην ανάδειξη της συλλογικότητας ατομικής και κοινωνικής αλλά (το τι θυμούνται) και της κοινωνικής μνήμης ως στοιχείο του παρόντος γενικότερα (πως το θυμούνται).
- Ωστόσο, υπάρχει διστακτικότητα στο εγχείρημα

- Μπούσχοτεν, Έχω κάνει 100 συνεντεύξεις. Τι να τις κάνω;

Πώς γράφουμε ιστορίες μέσα από τις προφορικές ιστορίες; Πώς συσχετίζουμε τα τεκμήρια με ευρύτερα μοντέλα και θεωρίες της ιστορίας;

Παρουσίαση ως

- Μια μεμονωμένη αφήγηση
- Μια συλλογή αφηγήσεων ζωής στο σύνολό τους ή ως μοντάζ
- Συνδυασμός των μαρτυριών με μια ιστορική ή κοινωνιολογική ανάλυση

Βήματα

- Μετά την απομαγνητοφώνηση και την ευρετηρίαση κάνουμε περίληψη των θεματικών με τη σειρά των θεμάτων της συνέντευξης. Επίσης, μια σύντομη βιογραφία του υποκειμένου
- Αξιολόγηση και αξιοπιστία της συνέντευξης (συγκρίνοντας και με άλλες πηγές)

Μέθοδοι ανάγνωσης και στη συνέχεια ανάλυσης των δεδομένων

- «κάθετη» ανάγνωση της κάθε ατομικής αφήγησης ζωής
- «οριζόντια» ανάγνωση συγκρίνοντας περισσότερες συνεντεύξεις μεταξύ τους

- Και στις δύο περιπτώσεις θα κατηγοριοποιήσουμε βασικά νοήματα που θα μας βοηθήσουν να χτίσουμε τα επιχειρήματά μας.

2 μέθοδοι ανάλυσης και ερμηνείας

- η *αφηγηματική* μέθοδος (κατανοούμε τις ατομικές περιπτώσεις)
- *η μέθοδος ανασύνθεσης ή εθνοκοινωνιολογική* μέθοδος του Daniel Bertaux (κατανοούμε τους κοινωνικούς μηχανισμούς που παράγουν ιστορία)

η *αφηγηματική* μέθοδος

- Στο θεωρητικό επίπεδο, η αφηγηματική μέθοδος καλύπτει πολλαπλές οπτικές (από τη λογοτεχνική κριτική έως την κοινωνιολογική ανάλυση, από μεθόδους που λαμβάνουν υπόψη τον ρόλο του ερευνητή και άλλες που τον αγνοούν)
- Ο ιστορικός προσπαθεί να ερμηνεύσει το κείμενο της συνέντευξης μέσα από τα γεγονότα αλλά και τις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιεί ο πληροφοριοδότης
- **Η κάθετη ανάλυση εστιάζει στην ίδια την ιστορία και το είδος λόγου/ θέματα/ τα μοτίβα/ ερμηνείες του πληροφοριοδότη που εμπεριέχει ακόμα και στα κρυφά νοήματα που εμπεριέχει**

Θεμελιωμένη θεωρία (grounded theory) των Glaser & Strauss (1967)

Οι υποθέσεις για την ερμηνεία παράγονται από το ίδιο το κείμενο παρόλο που τροφοδοτούνται από ευρύτερες γνώσεις των ερευνητών

- «Είναι ίσως μια μέθοδος που ταιριάζει περισσότερο σε ορισμένες δύσκολες περιπτώσεις, όπως αυτές των θυμάτων και των θυτών της βίας και της καταπίεσης, αλλά είναι μια μέθοδος, που μας αναγκάζει να ΄ επιβραδύνουμε το ρυθμό της ανάγνωσης και να εξετάσουμε προσεκτικά το σύνολο του κειμένου, αλλά και τις λεπτομέρειές του, τις εικόνες του, τις μορφές της γλώσσας, τα θέματα, τα ορατά και τα λανθάνοντα μηνύματά του' (Τόμσον, 2002: 344).»
- Μπούσχοτεν, Έχω κάνει 100 συνεντεύξεις. Τι να τις κάνω;

Στάδια

- Ο βιογραφικός χρόνος (τα βασικά στάδια της ζωής)διαχωρίζεται από τον αφηγηματικό (πως διαρθρώνονται στην ιστορία του)[...]
- Στη συνέχεια εξετάζεται τι είδος του λόγου χρησιμοποιεί ο αφηγητής σε κάθε στάδιο της αφήγησής του: έκθεση πεπραγμένων, περιγραφή καταστάσεων, προσώπων και αντικειμένων, επιχειρηματολογία και ο καθαυτό αφηγηματικός λόγος [...]
- Στην τρίτη φάση ακολουθεί η δομική περιγραφή, σειρά προς σειρά, του απομαγνητοφωνημένου κειμένου (sequentialization), όπου λαμβάνονται υπόψη τόσο το περιεχόμενο των συγκεκριμένων αποσπασμάτων όσο και η μορφολογία τους (τα είδη του λόγου), η γλώσσα και η συντακτική απόδοση (πχ παθητική ή ενεργητική μορφή του ρήματος, η χρήση των προσωπικών αντωνυμιών).»
- Μπούσχοτεν, Έχω κάνει 100 συνεντεύξεις. Τι να τις κάνω;

- Η αφήγηση ζωής ανασυγκροτείται ως βιογραφία με τα γεγονότα σε χρονολογική σειρά αλλά και σαν υποκειμενική ερμηνεία του αφηγητή
- Σύγκριση με άλλες περιπτώσεις δηλαδή με άλλες πτυχές του υπό εξέταση φαινομένου

Μέθοδος ανασύνθεσης ή Εθνοκοινωνιολογική προσέγγιση

- Daniel Bertaux «*Les récits de vie*» (1997).
- «Εστιάζει στο πως διαπλέκεται το ατομικό στο κοινωνικό και τους κοινωνικούς μηχανισμούς που διαπλέκονται στη βιογραφική αφήγηση» για παράδειγμα πως αλλάζει ένα εργασιακό περιβάλλον ή πως προκαλείται μια κοινωνική αλλαγή
- «Ονόμασε τη μέθοδο «εθνοκοινωνιολογική» γιατί μέσα από την εθνογραφική επιτόπια έρευνα αποσκοπεί στην επεξεργασία μικροκοινωνιολογικών ερμηνειών, που αφορούν τις διαδικασίες κοινωνικής αλλαγής "από τα κάτω".»
- Μπούσχοτεν, Έχω κάνει 100 συνεντεύξεις. Τι να τις κάνω;

- Συνδυάζει την κάθετη και την οριζόντια ανάγνωση των συνεντεύξεων. Αρχίζει λοιπόν με μια λεπτομερή ανάλυση των ατομικών αφηγήσεων ζωής.
- Αξιοποιεί και ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία ερευνητικής προσέγγισης

Ανασυγκροτεί

- **την ιστορικο-εμπειρική πραγματικότητα**. Σκοπός είναι η ανασυγκρότηση της διαχρονικής δομής της βιογραφικής διαδρομής του υποκειμένου, που αφορά τόσο στα "αντικειμενικά" στοιχεία της, τις δράσεις και τα γεγονότα, όσο και στον υποκειμενικό τρόπο βίωσής τους.
- **την ψυχική και σημασιολογική πραγματικότητα**. Σκοπός είναι η συνολική και υποκειμενική σημασία που έχει αποκτήσει για το υποκείμενο το σύνολο των εμπειριών που έζησε στη διάρκεια της ζωής του, όπως τις αναστοχάζεται αναδρομικά στο παρόν.
- **την αφηγηματική πραγματικότητα, όπως προκύπτει από τη διυποκειμενική σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στον αφηγητή και στον ερευνητή στη διάρκεια της συνέντευξης.** Δηλαδή, τι θέλει να πει ο αφηγητής για όσα γνωρίζει και για αυτά που σκέφτεται για τη βιογραφική του διαδρομή.
- Έχω κάνει 100 συνεντεύξεις. Τι να τις κάνω;

http://volosmuseum.blogspot.com/2013/03/100.html

- Εδώ έχουμε ένα τρίτο ενδιάμεσο επίπεδο ερμηνείας που ουσιαστικά αφορά στην ερμηνεία που έχει δώσει ο ίδιος ο αφηγητής για το συνολικό νόημα της ζωής του.

- Έχω κάνει 100 συνεντεύξεις. Τι να τις κάνω;

http://volosmuseum.blogspot.com/2013/03/100.html

Ανάλυση που εστιάζει στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποια είναι η διαχρονική δομή των βιογραφικών συμβάντων;
- Πώς συσχετίζεται η διαχρονική βιογραφική δομή με τη δομή της αφήγησης;
- Εγγραφή του ατομικού βιογραφικού χρόνου στο συλλογικό ιστορικό χρόνο.
- Εντοπισμός ‘δεικτών’ που παραπέμπουν στη λειτουργία κοινωνικών μηχανισμών (διαπροσωπικές σχέσεις, πολιτισμικές και κοινωνικές πρακτικές

Αυτή η μέθοδος έχει ένα επιπλέον στάδιο που σχετίζεται με την οριζόντια ανάλυση δηλαδή με τη σύγκριση των συνεντεύξεων και επιτρέπει τη σταδιακή επεξεργασία μοντέλων

Έχω κάνει 100 συνεντεύξεις. Τι να τις κάνω;

http://volosmuseum.blogspot.com/2013/03/100.html

Οριζόντια ανάλυση

- Ένας πρώτος τρόπος συγκριτικής ανάλυσης είναι να εστιάσουμε στις συχνά επαναλαμβανόμενες καταστάσεις, λογικές δράσης των υποκειμένων και ερμηνείες
- Ένας δεύτερος τρόπος συγκριτικής ανάλυσης είναι να εστιάσουμε στις ομοιότητες στις διαδρομές και στη συνέχεια να τις ταξινομήσουμε σε συγκεκριμένους διαφορετικούς τύπους. Στη συνέχεια, θα πρέπει να αιτιολογήσουμε την κατασκευή αυτής της τυπολογίας και να δείξουμε ποια είναι η εσωτερική λογική τους.
- Έχω κάνει 100 συνεντεύξεις. Τι να τις κάνω;

http://volosmuseum.blogspot.com/2013/03/100.html

- Μέσα από τη διαδικασία της συγκριτικής ανάλυσης και της επεξεργασίας ερμηνευτικών μοντέλων, ενδέχεται να προκύψουν νέα ερωτήματα ή να εξακολουθούν να υπάρχουν ασάφειες και αντιφάσεις. Τότε μπορεί να χρειαστεί να γίνουν νέες συνεντεύξεις, πιο στοχευμένες, ή με διαφορετικό στυλ.
- Το σημείο κορεσμού φτάνει συνήθως όταν σε κάθε νέα συνέντευξη αισθανόμαστε ότι δεν μαθαίνουμε κάτι καινούργιο.

- Έχω κάνει 100 συνεντεύξεις. Τι να τις κάνω;

http://volosmuseum.blogspot.com/2013/03/100.html

Αποτίμηση

- Όποια μορφή ανάλυσης και ερμηνείας επιλέξουμε θα πρέπει να αποτιμήσουμε τις συνεντεύξεις από τρεις απόψεις:
- Ως κείμενα (το γενικό νόημα)
- Ως μορφές περιεχομένου (τμήματα «αντικειμενικά» και «υποκειμενικά» βιογραφικές πληροφορίες και προσωπικά βιώματα)
- Ως τεκμήρια (μυθοπλασία ή όχι)

Αξιοπιστία

- Εσωτερική συνοχή για τον εντοπισμό μυθοπλασιών/ επινοήσεων (συμβολικές εκφράσεις στάσεων), τη μελέτη των σιωπών
- Διασταυρώνουμε τις πληροφορίες με άλλες πηγές
- Πολλά πράγματα δεν μπορούν να επαληθευτούν αλλά να αποτιμηθούν.

Όταν λείπει η ερμηνεία από την προφορική μαρτυρία……

Αντώνης Αντωνίου

- Το βιβλίο του Ιάσονα Χανδρινού με τίτλο *Όλη Νύχτα Εδώ, Μια Προφορική Ιστορία της Εξέγερσης του Πολυτεχνείου* (Καστανιώτης 2019) αποτέλεσε την αφορμή για να να ξεσπάσει δημόσια η διαμάχη σχετικά με τη μνήμη (και τη διαχείριση της μνήμης) της εξέγερσης του Πολυτεχνείου. Η εκδήλωση της διαδικασίας αυτής, που είναι υπό εξέλιξη, λαμβάνει χώρα τις μέρες αυτές χώρα σε διαφορετικά επίπεδα. Πυροδοτεί τον «εσωτερικό» διάλογο στην κοινότητα των ιστορικών σχετικά με τις θεωρητικές προϋποθέσεις και τη μεθοδολογική εγκυρότητα της προφορικής ιστορίας. Παράλληλα, η αντιπαράθεση αυτή διαχέεται, μέσω των ηλεκτρονικών και έντυπων μέσων, πολύ πέρα από τον κύκλο των «επαγγελματιών» ιστορικών και η μνήμη της εξέγερσης του Πολυτεχνείου αναδεικνύεται σε πεδίο δημόσιας αντιπαράθεσης.

Αντώνης Αντωνίου

- Αν δεχτούμε ένα από τα βασικά κριτήρια που συνθέτουν το πλαίσιο της εγκυρότητας της Προφορικής Ιστορίας, αντιλαμβανόμαστε ότι οποιαδήποτε προφορική μαρτυρία είναι αδύνατον να «μιλήσει» αποπλαισιωμένα από μόνη της. Πώς, λοιπόν, μπορεί να παρουσιαστεί, με ιστορικούς όρους, έγκαιρα και αξιόπιστα; Όπως σημειώνει η Ρίκη Βαν Μπούσχοτεν, προϋπόθεση είναι ο έλεγχος της εσωτερικής της συνοχής, η διασταύρωση με άλλες πηγές, η εξέταση της βιογραφικής διαδρομής του αφηγητή, καθώς και της σκοπιμότητας των λεγομένων του: σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται, ποια είναι η πολιτική συγκυρία κατά την οποία πραγματοποιήθηκε η συνέντευξη; Επιπλέον, η επιλογή και η παράθεση αποσπασμάτων από μία συνέντευξη δεν είναι μια πρακτική ουδέτερη, ούτε συνιστά αυτόματα μια έκθεση της «φωνής των από κάτω». Εμπεριέχει ήδη στοιχεία ερμηνείας: ποια τμήματα της συνέντευξης θα επιλεγούν από τον ιστορικό προς παρουσίαση, με ποια αποσπάσματα άλλων μαρτυριών θα κληθούν να συνομιλήσουν, με ποια σειρά θα παρατεθούν; Η αναλυτική εγρήγορση, η τεκμηρίωση και η ειλικρινής αναμέτρηση με τα παραπάνω ερωτήματα γίνεται ακόμα πιο επιτακτική στην περίπτωση που υπάρχει η πρόθεση αξιοποίησης μιας εξόφθαλμα ψευδούς αφήγησης (όπως είναι η περίπτωση του αντισυνταγματάρχη καταδρομών, επικεφαλής των ειδικών δυνάμεων το βράδυ της 16ης προς 17η Νοεμβρίου 1973, Κώστα Βουλιέρη).

Αντώνης Αντωνίου

Σημείο-κλειδί για την έκρηξη της συζήτησης γύρω από το βιβλίο του Χανδρινού -και για την αλυσίδα των παρεμβάσεων που ακολούθησε- αποτέλεσε η άμεση αντίδραση του Δημήτρη Ψαρρά. Το περιεχόμενο της απάντησής του στην ΕΦΣΥΝ (17.11.2019) δείχνει ότι, πέρα από τα (σωστά) σχόλια σχετικά με τον τρόπο χρήσης της συγκεκριμένης μαρτυρίας στο βιβλίο, την απουσία τεκμηρίωσης και υπομνηματισμού, υπήρχε κάτι ακόμα βαθύτερο που η παράθεση της μαρτυρίας ερχόταν να κλονίσει. Η αρχική αυτή αντίδραση, λειτούργησε πολλαπλασιαστικά σε αυτή την κατεύθυνση. Από κει και πέρα, η διάχυση της συζήτησης άρχισε να εξελίσσεται ραγδαία, δημόσια και ιδιωτικά. Η δημοσίευση της μαρτυρίας του Κώστα Βουλιέρη προκάλεσε, επιπλέον, την αντίδραση ορισμένων από τους πληροφορητές του υπό συζήτηση τόμου. Συγκροτήθηκε, κατά κάποιο τρόπο, μια «ενότητα δράσης» από ανθρώπους που ένιωσαν να μολύνεται η δίκη τους ιστορία συμμετοχής στην εξέγερση, εξαιτίας της από κοινού παράθεσης της δικής τους μαρτυρίας μαζί με την εκδοχή του καταδρομέα. Η συμμετοχή στην εξέγερση του Πολυτεχνείου αποτέλεσε για τους/τις συμμετέχοντες/ουσες σε αυτήν κομβική βιογραφική καμπή και προσδιοριστικό στοιχείο για τη συγκρότηση και την ταυτοποίηση του εαυτού στη διαδρομή της μετέπειτα ζωής. Υπό αυτούς τους όρους, η παρουσίαση, δίπλα μάλιστα σε μαρτυρίες πολλών αγωνιστών της εξέγερσης, του αποσπάσματος του χουντικού καταδρομέα, απέκτησε το νόημα μιας αναδρομικής απειλής απέναντι στην αλήθεια της εξέγερσης, μια νέα, αφηγηματική αυτή τη φορά και συμβολική, εισβολή.

Αντώνης Αντωνίου

- Η επανενεργοποίηση με δημόσιους όρους της συζήτησης γύρω από τη μνήμη της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, ενός γεγονότος με τόσο μεγάλη ιστορική και συμβολική σημασία, άνοιξε ακόμα μια φορά τον Ασκό του Αιόλου των «πολέμων της μνήμης». Το παρελθόν έρχεται, αυτή τη φορά μέσω της προφορικής μνήμης, στο παρόν όχι ως αποκλειστικό πεδίο μελέτης κάποιων ειδικών, αλλά ως εύφλεκτο υλικό που ενεργοποιεί δυναμικές, παράγει νέα νοήματα και ενεργοποιεί συγκρούσεις. Μέσα σε αυτό το τοπίο, η αξιοποίηση της Προφορικής Ιστορίας με όρους μεθοδολογικής εγκυρότητας, θεωρητικής εμβάθυνσης, δεοντολογικής εγρήγορσης και ανθρώπινης ευαισθησίας, θα επανέρχεται διαρκώς ως ζητούμενο.

Μακρύς ο δρόμος από την (προφορική) μαρτυρία στην ιστορία – 24/11/2019- Ρίκη Βαν Μπουσχότεν

[…]όπως λέει ο Πορτέλι στο βίντεο που ανάρτησα πριν λίγες μέρες στη σελίδα facebook της ΕΠΙ, δεν υπάρχει κανένας που δουλεύει ΜΟΝΟ με προφορικές πηγές. Επίσης η απλή παράθεση μαρτυριών, χωρίς ερμηνεία, δεν είναι προφορική ιστορία. Κορυφαίοι ερευνητές της προφορικής ιστορίας, όπως ο Ronald Frazer και ο Πορτέλι έχουν βρει τρόπους να δώσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη φωνή των αφηγητών χωρίς να παρακάμψουν το δικό τους ρόλο ως ιστορικών. Δεύτερον, είναι προφανές ότι ο Χανδρινός, που αρνείται το ρόλο του «συγγραφέα», έχει παρανοήσει τι εννοούμε με «διαμοιρασμένη εξουσία» [δηλ. από κοινού συνδιαχείριση της συνέντευξης και ει δυνατόν της έρευνας]. Ο Michael Frisch στο γνωστό του βιβλίο με τίτλο «A Shared Authority" (1990) δεν εννοεί τη (φαινομενική) απάλειψη του «συγγραφέα», αλλά την προώθηση ενός βαθύτερου διαλόγου του ιστορικού με τους αφηγητές για τη «μορφή, το νόημα και τα υπονοούμενα της ιστορίας» (1990, XVII), τόσο στη συνέντευξη, όσο και στο τελικό προϊόν. Παρόλο που δεν είναι σαφές σε τι συνίστατο στη συγεκριμένη περίπτωση η συνεργασία του συγγραφέα με τους αφηγητές του, οι οργισμένες αντιδράσεις μερικών εξ αυτών δείχνουν αφενός ότι δεν επετεύχθη αυτός ο στόχος, αλλά και πόσο δύσκολο είναι να επιτευχθεί στην πράξη.

Portelli

(5:47 Πηγές και τα λάθη της μνήμης)

Τα λάθη της μνήμης προκύπτουν σε κάθε μορφή ιστορίας. Ας το πούμε ανοιχτά, ο λόγος γιατί κάνουμε αυτή τη δουλειά είναι επειδή νομίζουμε ότι τα επίσημα αφηγήματα παρουσιάζουν τη λάθος μνήμη. Κάνουμε αυτό που κάνουμε σε κάθε επιστημονική δουλειά. Δεν δέχεσαι καμιά αφήγηση άκριτα, αλλά την ελέγχεις με άλλες πηγές. Κανόνας αριθμός 1: δεν κάνεις έρευνα προφορικής ιστορίας με 3 συνεντεύξεις. Στις μεγάλες έρευνες που έκανα οι συνεντεύξεις ήταν περίπου 200. Για να εξηγήσω τη δουλειά μας λέω πάντα ότι κάνουμε ταυτόχρονα τρία πράγματα. Κάνεις πρώτα τη δουλειά του ιστορικού: ψάξε να βρεις τι έγινε. Μερικές φορές μπορείς να το πετύχεις, άλλες φορές προσπαθείς να φτάσεις όσο γίνεται πιο κοντά. Μετά κάνεις τη δουλειά του ανθρωπολόγου: πως φαντάζονται οι άνθρωποι αυτό που έγινε με το μυαλό τους και το εκφράζουν στην αφήγησή τους. Και μετά κάνεις τη δουλειά του ερευνητή προφορικής ιστορίας. Πως γεννάει αυτό το συμβάν τη συγκεκριμένη αφήγηση; Και ταξιδεύεις στο πεδίο που συνδέει αυτά τα τρία πράγματα.

https://www.youtube.com/watch?v=vEToq3T_LZQ&fbclid=IwAR1u0h0yOm5OFL8qqfC-WwzURAWgTi_eVQSMWz3XsBKFOKfwFq_Rq2D5zdQ

Portelli
(5:47 Πηγές και τα λάθη της μνήμης)

- Όλοι λένε «δεν κάνεις ιστορία ΜΟΝΟ με προφορικές πηγές». Πράγματι δεν ξέρω κανένα που κάνει ιστορία μόνο με προφορικές πηγές. Από την άλλη πλευρά ξέρω πολλούς που κάνουν ιστορία μόνο με γραπτές πηγές, ακόμα και όταν υπάρχουν προφορικές πηγές. Θεωρώ ότι χρησιμοποιείς όλες τις διαθέσιμες πηγές. Και εξαρτάται και από τη φύση της έρευνας. Στην προφορική ιστορία άλλοι δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην «ιστορία», άλλοι – όπως εγώ – στην προφορικότητα. (γέλιο) Και η προφορική ιστορία δεν είναι μια ιστορία που να βασίζεται μόνο σε προφορικές πηγές. Αλλά είναι μια ιστορία όπου η δομή της αφήγησης γεννιέται από προφορικές πηγές και μετά περιλαμβάνει όλα τα υπόλοιπα.

Η αξία των προφορικών μαρτυριών 27/11/2019

- Ο βασικός στόχος της πολυετούς έρευνας του συγγραφέα ήταν να αναδείξει τα γεγονότα του Πολυτεχνείου ως λαϊκή εξέγερση, κι όχι ως σφαγή, η ως ηρωισμό. Αυτό το πετυχαίνει με δύο τρόπους. Μέσα από τη συμπύκνωση του χρόνου στις 3 μέρες της κατάληψης οι οποίες σημάδεψαν βιογραφική καμπή στη ζωή των αφηγητών. Και από την άλλη μέσα από το πολυσχιδές δείγμα των αφηγητών που καλύπτει ένα πολύ ευρύ φάσμα εμπειριών. Βέβαια, για να ερμηνεύσουμε τι ρόλο έπαιξαν αυτές οι 3 μέρες στη ζωή των μαρτύρων μας χρειάζεται και το πριν και το μετά. Ευχόμαστε ότι κάποτε θα γίνουν διαθέσιμες στους ερευνητές ολόκληρες οι συνεντεύξεις, μαζί και με τις ερωτήσεις του ερευνητή. Η κάθε συνέντευξη είναι μοναδικό προϊόν διαντίδρασης δύο ατόμων και αυτή η διϋποκειμενικότητα πρέπει να συνεκτιμηθεί στην ερμηνεία. Στην προφορική ιστορία υπάρχουν κυρίως δύο μοντέλα ερμηνείας: η ιστορική ανασύνθεση όπου η μαρτυρία συμπληρώνει ή ανατρέπει τις γραπτές πηγές κυρίως ως προς τα γεγονότα και η ερμηνεία των νοημάτων που αποδίδουν οι μάρτυρες στα βιώματα τους. Φυσικά συχνά συνδυάζονται οι μέθοδοι αυτές. Χωρίς να έχω ακόμα πλήρη εποπτεία του υλικού, πιστεύω ότι το νέο πεδίο που ανοίγει το βιβλίο του Χανδρινού προσφέρεται κυρίως για τη δεύτερη μέθοδο. Εννοείται ότι αυτό δεν αναιρεί την υποχρέωση του ιστορικού να τεκμηριώνει και να διασταυρώνει τις πηγές του, όπως γράψαμε στο πρώτο σημείωμα.
- Ρίκη Βαν Μπούσχοτεν, Ένωση Προφορικής Ιστορίας, www.epi.uth.gr

https://www.facebook.com/%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%82-900204993665737/

Γ. Τσιώλης

- Οι μαρτυρίες είναι πάντοτε πολλαπλώς διαμεσολαβημένες. Δεν κείνται απλώς έναντί μας, περιμένοντας να τις συλλέξουμε. Η εργασία ενός/μιας ερευνητή/τριας της Προφορικής Ιστορίας έγκειται, λοιπόν, στο να δείξει αυτές τις διαμεσολαβήσεις ή κάποιες από αυτές. Και για να το κάνει αυτό θα πρέπει να συζητήσει και να ερμηνεύσει τις μαρτυρίες εντός των διαφορετικών τους πλαισιώσεων: ως επιτελεστικές παραγωγές του παρόντος; ως τεκμήρια διαφορετικών μνημονικών κοινοτήτων; ως αποκρίσεις στις εγκλήσεις κυρίαρχων λόγων ή αντι-λόγων; ως μια ατομική «μυθολογία», που σκοπό έχει την αναδρομική νομιμοποίηση μιας δράσης του προσώπου; Μπορεί, επίσης, να επιχειρηθεί ένας συνδυασμός των παραπάνω. Η παράθεση των μαρτυριών, αποπλαισιωμένων, στο βιβλίο του Ι.Χ. προκάλεσε δύο παρανοήσεις (που είναι άλλωστε συνήθεις όταν πρόκειται για δημοσίευση σε βιβλίο και όχι απλώς για τη συγκρότηση ενός αρχείου προφορικών μαρτυριών):

tsiolisg@uoc.gr
http://www.soc.uoc.gr/sociology/?page_id=400
http://crete.academia.edu/GiorgosTsiolis
https://www.researchgate.net/profile/Giorgos_Tsiolis

Γ. Τσιώλης

- (α) Με το να δημοσιευτούν μαρτυρίες και να τεθούν στη διάθεση άλλων ερευνητών (ή των αναγνωστών εν γένει) για να τις ερμηνεύσουν, αναπαρήγαγε – ακουσίως υποθέτω - την (θετικιστικής κοπής) διάκριση παρατηρησιακών και θεωρητικών όρων. Παρείχε, δηλαδή, το περιθώριο για μια (λανθασμένη) ταύτιση μαρτυρίας και συμβάντος, πάνω στο οποίο συμβάν εν συνεχεία μπορούμε να προσθέσουμε την ερμηνεία μας. Φαίνεται, συνεπώς, σαν να παραβλέπει το ότι κάθε είδους καταγραφή (και βεβαίως και οι προφορικές μαρτυρίες) είναι εξ αρχής έμφορτη θεωρίας και πραγματοποιείται από μια συγκεκριμένη οπτική. Παρέχοντας το περιθώριο ταύτισης της μαρτυρίας και του συμβάντος, ήταν εύκολο να κατηγορηθεί πως «δεν συνέβησαν έτσι τα πράγματα». Είναι χαρακτηριστικό πως οι περισσότερες ενστάσεις από όσους μετείχαν στα γεγονότα επικεντρώνονται σε αυτό.
tsiolisg@uoc.gr
http://www.soc.uoc.gr/sociology/?page_id=400
http://crete.academia.edu/GiorgosTsiolis
https://www.researchgate.net/profile/Giorgos_Tsiolis

Γ. Τσιώλης

- β) Η απλή παράθεση των μαρτυριών (συνεπικουρούμενης από τον υπότιτλο «μια προφορική ιστορία της εξέγερσης του Πολυτεχνείου») δημιούργησε την εσφαλμένη εντύπωση πως ένα πρόγραμμα Προφορικής Ιστορίας συνίσταται απλώς στο να γίνει το ηχείο για να ακουστούν οι «φωνές από τα κάτω» και άρα η παράθεση /δημοσιοποίηση απλώς αυτών «των φωνών» είναι αρκετή. Κάτι τέτοιο δύναται μάλιστα να προωθήσει μια a priori αντι-ηγεμονική ανάγνωση του φαινομένου. Η άποψη αυτή, που ανήκει ίσως σε μια αρχική «ρομαντική» φάση της Προφορικής Ιστορίας, έχει ξεπεραστεί. Οι δε ενασχολούμενοι/ες με το πεδίο της Προφορικής Ιστορίας έχουν επίγνωση ότι ακόμη και οι «φωνές από τα κάτω» δεν είναι αποκαθαρμένες από στοιχεία των (κυρίαρχων) Λόγων."
tsiolisg@uoc.gr
http://www.soc.uoc.gr/sociology/?page_id=400
http://crete.academia.edu/GiorgosTsiolis
https://www.researchgate.net/profile/Giorgos_Tsiolis

- **Εργαστηριακή άσκηση διεξαγωγής Συνέντευξης, απομαγνητοφώνησης, ταξινόμησης και ερμηνείας της.**